

#GOEDINERFGOED

Archeologienota Gent – CAW Meulestede

Programma van maatregelen

Davy Herremans

Projectcode - 2022K354

Goed in erfgoed
Blauwesteenstraat 16A
9070 Heusden
www.goedinerfgoed.be

© 2022 – Goed in erfgoed Comm. V.

Niets uit deze publicatie mag vermenigvuldigd worden, opgeslagen in geautomatiseerde gegevensbestanden en/of openbaar gemaakt worden onder enige vorm of wijze ook (digitaal, mechanisch, door fotokopie) zonder toestemming van Goed in erfgoed Comm. V.

Goed in erfgoed Comm. V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoud

1. Beschrijvend gedeelte	4
1.1. Administratieve gegevens	4
1.2. Aanleiding vooronderzoek	5
1.3. Resultaten bureauonderzoek	5
2. Gemotiveerd advies	5
2.1 volledigheid van het uitgevoerde onderzoek	5
2.2 aanwezigheid en waardering van een archeologische site.....	5
2.3 Impactbepaling van de geplande werken	6
2.4 Potentieel tot kennisvermeerdering	6
3. Programma van Maatregelen	6
3.1. keuze onderzoeksstrategie	6
3.2. Vraagstelling	7
3.3. Plan van aanpak	8
Sloopbegeleiding	8
Afbakening onderzoeksgebied.....	10
Proefputten	10
3.4. Criteria bereiken onderzoeksdoel	12
3.5 Gewenste competenties	13
3.6. deponering	13
3.7. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk	13
Potentieel vervolgtraject na archeologisch vooronderzoek.....	14

1. Beschrijvend gedeelte

1.1. Administratieve gegevens

Administratieve gegevens	
<i>Initiatiefnemer</i>	Zie privacyfiche
<i>Projectcode</i>	2022K354
<i>Sitecode</i>	GE-MEU-2022
<i>Nummer van het wettelijk depot of buitenlands equivalent hiervan</i>	nvt
<i>Erkend archeoloog</i>	Herremans Davy - OE/ERK/Archeoloog/2017/00166
Situering	
<i>Locatie projectgebied</i>	Meulesteedseteenweg-Manchesterstraat 9000 Gent
<i>Bounding box</i>	105241.1319115815858822,196529.8422415940440260 : 05319.9085865504457615,196592.8071108343719970
<i>Oppervlakte percelen</i>	3617,35 m ²
<i>Kadaster</i>	Gent, 1e afd. Gent, Sectie A nr. 3405V; 3405X
<i>Termijn onderzoek</i>	16/11/2022-05/12/2022
<i>Thesauri Inventaris Onroerend Erfgoed</i>	Bureauonderzoek
<i>Topografische kaart</i>	Verslag van Resultaten, figuur 1
<i>Kadasterkaart</i>	Verslag van Resultaten, figuur 1
Voorkennis archeologie	
<i>Archeologisch monument</i>	Nee, verslag van Resultaten, figuur 1
<i>Archeologische zone</i>	Ja, Verslag van Resultaten, figuur 1
<i>Waarneming archeologie</i>	Niet, Verslag van Resultaten, figuur 1
<i>Kaart geen archeologie(CGA)</i>	Nee, Verslag van Resultaten, figuur 1
<i>Archeologienota of nota</i>	Nee, Verslag van Resultaten, figuur 1
<i>Eindrapport archeologie</i>	Nee, Verslag van Resultaten, figuur 1
Andere erfgoedinventarissen	Ja, Verslag van Resultaten, figuur 1

1.2. Aanleiding vooronderzoek

Zie Verslag van Resultaten, §1.2.1.

1.3. Resultaten bureauonderzoek

Zie deel 2, Verslag van Resultaten §2

2. Gemotiveerd advies

2.1 volledigheid van het uitgevoerde onderzoek

De voorgelegde archeologienota betreft de neerslag van een archeologisch vooronderzoek op basis van bureauonderzoek. Elk vooronderzoek op het terrein met of zonder ingreep op de bodem was niet mogelijk omwille van praktische redenen (zie Verslag van Resultaten). De archeologienota op basis van bureauonderzoek wordt beschouwd als volledig. De bestaande archeologische en historische bronnen leveren voldoende informatie om een inschatting te maken van het archeologisch potentieel van het projectgebied. Bijkomende evaluatie door onderzoek met ingreep in de bodem wordt geadviseerd om het potentieel tot archeologische kennisvermeerdering ter dege in te schatten.

2.2 aanwezigheid en waardering van een archeologische site

Het assessment bij de bureaustudie is gebaseerd op een combinatie van landschappelijke, archeologische en historisch-cartografische bronnen, en wijst voor het projectgebied op een hoog archeologische potentieel.

Het projectgebied situeert ter hoogte van de 17de en 18de eeuwse vestingswerken. Uit de directe omgeving zijn er ook vindplaatsen gekend uit oudere perioden met onder andere sporen van bewoning uit de steentijden, metaaltijden, Romeinse Tijd, vroege middeleeuwen en volle middeleeuwen. Tijdens de middeleeuwen en Vroegmoderne Tijd bevonden zich veel windmolens in de omgeving.

Er moet rekening gehouden worden met verstoring door onder andere de bouw en sloop van het 19de eeuwse klooster. De mate van verstoring (diepte en spreiding) is moeilijk in te

schatten op basis van enkel en alleen bureauonderzoek. Bijkomend evaluatie op het terrein is nodig om de bewaartoestand terdege in kaart te brengen

2.3 Impactbepaling van de geplande werken

De impact van de geplande werken op de ondergrond is groot (zie voor een uitgebreide analyse § 1.3. van Verslag van Resultaten). De impact van de geplande werken op het archeologisch erfgoed is op basis van enkel het bureauonderzoek moeilijk te bepalen. Gericht onderzoek op het terrein lijkt aangewezen. Zo is de impact op archeologisch erfgoed afhankelijk van de aanwezigheid en spreiding (x,y,z) van relevante archeologische lagen, en van de bewaartoestand van de bodem en eventueel archeologisch erfgoed. Bijkomend evaluatie op het terrein is nodig om dit terdege te evalueren.

2.4 Potentieel tot kennisvermeerdering

Het archeologisch potentieel is hoog en zo mogelijk ook het potentieel op kennisvermeerdering. Dit potentieel op kennisvermeerdering is afhankelijk van de effectieve aanwezigheid en spreiding (x,y,z) archeologisch erfgoed en de bewaartoestand ervan. Bijkomend evaluatie op het terrein is nodig om dit terdege te evalueren. Potentiële kennisvermeerdering situeert zich in de eerste plaats op vlak van de middeleeuwse en vroegmoderne stadsontwikkeling en versterkingsbouw van Gent en de Muide.

3. Programma van Maatregelen

3.1. keuze onderzoeksstrategie

Bij de keuze voor onderzoeksstrategie werd de topografische ligging, de bodemgesteldheid en de aard van de te verwachten sporen samen in acht genomen. Voor de te hanteren onderzoekstechnieken is de Code van Goede Praktijk van toepassing. Onderstaande tabel presenteert een schematische voorstelling van de afweging van de verschillende onderzoekstechnieken:

Tabel 1 Schema met afweging van de verschillende onderzoeksstrategieën conform hoofdstuk 5.3 van de Code van Goede Praktijk.

	Mogelijk	Nuttig	Schadelijk	Noodzakelijk
<i>Geofysisch onderzoek</i>	Ja	Nee	Nee	Nee
<i>Veldkartering</i>	Ja	Nee	Nee	Nee
<i>Landschappelijk booronderzoek</i>	Ja	Nee	Nee	Nee
<i>Verkennend archeologisch booronderzoek</i>	Ja	Nee	Nee	Nee
<i>Waarderend archeologisch booronderzoek</i>	Ja	Nee	Nee	Nee
<i>Proefsleuven</i>	Ja	Ja	Ja	Nee
<i>Proefputten</i>	Ja	Ja	Ja	Ja
<i>Proefputten in functie van steentijdsites</i>	Nee	Nee	Nee	Nee

Gezien het potentieel voor sporensites wordt voor de evaluatie van het projectgebied een vooronderzoek met ingreep in de bodem geadviseerd. Er wordt gekozen om gericht de bodem te evalueren naar aanwezigheid van archeologisch erfgoed en de bewaartoestand ervan, daarbij rekening houdend met de informatie uit de historische-cartografie (oa situering versterking + historisch verstoring door 19de eeuwse kloosterfase). Er wordt gekozen deze gerichte evaluatie te organiseren onder de vorm van proefputten met als doel zicht te krijgen op de mogelijk complexe stratigrafische opbouw van de te onderzoeken zones. Deze strategie wordt geacht wetenschappelijk en economisch gezien de meest efficiënte methode om de vragen die uit het bureauonderzoek volgen te kunnen beantwoorden.

3.2. Vraagstelling

Het bureauonderzoek leverde onvoldoende informatie aan om een eerste inschatting te maken van: (i) de aan of afwezigheid van archeologisch erfgoed in de bodem; (ii) de aard en datering van dit erfgoed; (iii) de bewaringstoestand van dit erfgoed. Gezien uit het bureauonderzoek voldoende potentieel op kennisvermeerdering blijkt, wordt een vervolgonderzoek geadviseerd om bijkomend informatie te verzamelen die kunnen leiden tot het afbaken van eventuele advieszones voor verder onderzoek.

De voornaamste onderzoeksvragen met betrekking tot het verdergezet vooronderzoek zijn:

- Zijn er sporen of structuren aanwezig?
- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
- Op welke diepte bevinden deze sporen zich?
- Is er sprake van een complexe stratigrafie?
- Hoe zijn de sporen of structuren verspreid over het projectgebied?
- Wat is de bewaringstoestand van de sporen? Wat is de impact van de bouw en sloop van het 19de eeuwse klooster op eventueel aanwezig archeologisch erfgoed? Wat is de impact van de verstedelijking en ontwikkeling van haven?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Kan op basis van het sporenbestand binnen het projectgebied een uitspraak worden gedaan over de aard en omvang van occupatie?
- Zijn er nog sporen, structuren en mobiele vondsten te vinden gerelateerd aan de bewoning langs de Meulesteedsesteenweg voor de aankomst van de kloosterzusters in de 19de eeuw?
- Zijn er nog sporen, structuren en mobiele vondsten te vinden gerelateerd aan de militaire architectuur en stadsversterking rond de Muide?
- Wat vertellen de aangetroffen sporen, structuren en mobiele vondsten over de stedelijke ontwikkeling van Gent tijdens de middeleeuwen en Vroegmoderne Tijd?
- Wat is het ware potentieel op kennisvermeerdering? Waar situeert die kennisvermeerdering zich precies?
- Komt het projectgebied in aanmerking voor een eventuele archeologische opgraving voorafgaand aan de werken? Wat is de verwachte spoordensiteit?
- Kunnen er een zones afgebakend worden waar een opgraving al dan niet wenselijk is?
- Welke onderzoeksvragen en aandachtspunten kunnen geformuleerd worden na uitvoering van een prospectie met ingreep in de bodem in functie van een eventueel opgraving?

3.3. Plan van aanpak

Sloopbegeleiding

Het vooronderzoek met ingreep in de bodem kan pas van start gaan wanneer de huidige constructies zijn gesloopt. De sloop van constructies onder het maaiveld gebeurt vooraf onder begeleiding van een archeoloog of bij aanvang van het proefputtenonderzoek evengoed onder begeleiding van een archeoloog.

Projectgebied_2022K354	Historische verstering	Bestaande bebouwing	Geplande werken
	Kloostergebouwen 1884-2014		Contouren nieuwbouw
	Verharding tot 2014		Tuinaanleg

Aanmaakdatum: 29/11/2022

Figuur 1 gekende historische verstering door 19de eeuws klooster (boven) versus impact van de geplande werken (onder)

Afbakening onderzoeksgebied

Een onderzoeksperimeter van +/- 1895 m² werd afgebakend die samenvalt met de contouren van de geplande nieuwbouwconstructies.

Proefputten

We adviseren de aanleg van in totaal vijf proefputten goed voor een oppervlakte van 120 m² op een afgebakende zone voor verder onderzoek van +/- 1895 m². In totaal wordt zo een dekkingsgraad van bij benadering 6.4% van het projectgebied bereikt. Bij vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven wordt doorgaans gestreefd naar een 12,5% dekkingsgraad (inclusief kijkvensters). Bij een gerichte evaluatie met proefputten, in een stedelijke context met complexe stratigrafie, is dit percentage moeilijk haalbaar en ook niet noodzakelijk. Enerzijds zit men met een groter grondverzet en dus -stockage doordat men dieper dient uit te graven, anderzijds is het doel van de proefputten een stratigrafische opbouw van het plangebied te verkrijgen, eerder dan een horizontaal ruimtelijk inzicht te verwerven.

De proefputten situeren zich ter hoogte van de geplande werken met meeste impact: de zone van de nieuwbouw. Tegelijkertijd werd er bij het inplannen van de proefputten rekening gehouden met de locatie van de middeleeuwse / vroegmoderne versterkingen (potentieel archeologisch erfgoed) en het 19de eeuwse klooster (potentiële verstoring van archeologisch erfgoed dat dateert voor de aanleg van het klooster in 1884).

In de proefputten wordt de volledige stratigrafische sequentie onderzocht met een opgravingsvlak per archeologisch relevant niveau in zoverre dat deze niveaus zich bevinden binnen de diepte van de impact van de geplande werken. Concreet wordt hierbij de maximale afgraving in rekenschap genomen van -4.65 m ten opzichte van het huidig maaiveld (inclusief buffer verstoring van 30 cm). Indien de diepte van de proefput de natuurlijke ondergrond in stratigrafisch primaire positie niet bereikt, worden per proefput enkele boringen of sonderingen tot in de natuurlijke ondergrond uitgevoerd, opnieuw in zoverre dat de natuurlijke ondergrond zich bevindt binnen de diepte van de impact van de geplande werken.

In totaal wordt de aanleg van vijf proefputten van 6 m bij 4 m geadviseerd:

- WP 1 richt zich op eventuele bewoning langs de Meulestedsesteenweg of middeleeuws tracé die de straat vooraf ging. Ook biedt de locatie kans om de vroegmoderne stadsversterking te evalueren. De proefput situeert zich ter hoogte van een voormalig kloostergebouw. Hier kan ook de impact van de bouw en sloop van het 19de eeuwse klooster op eventueel archeologisch erfgoed worden ingeschat.

	Projectgebied_2022K354		Historische verstering		proefputten
	Geplande werken		Bestaande bebouwing		
	Nieuwbouw		Kloostergebouwen 1884-2014		
			Verharding tot 2014		

Aanmaakdatum: 29/11/2022

Figuur 2 indicatief proefputtenplan: proefputten in relatie tot de historische verstering en de gepanden werken (contouren nieuwbouw)

- WP2 richt zich op eventuele bewoning langs de Meulesteedsesteenweg of middeleeuws tracé die de straat vooraf ging. Ook biedt de locatie kans om de vroegmoderne stadsversterking te evalueren. De proefput situeert zich ter hoogte van een strook 20ste eeuwse verharding. Hier kan ook de impact van de aanleg en uitbraak van deze verharding op eventueel archeologisch erfgoed worden ingeschat.
- WP3 richt zich in de eerste plaats op de vroegmoderne stadsversterking. Het biedt ook kans op de evaluatie van het landgebruik in een zone die tijdens de middeleeuwen nog extra muros lag. De proefput situeert zich deels ter hoogte van een voormalig kloostergebouw. Hier kan ook de impact van de bouw en sloop van het 19de eeuws klooster op eventueel archeologisch erfgoed worden ingeschat.
- WP4 richt zich in de eerste plaats op de vroegmoderne stadsversterking. Het biedt ook kans op de evaluatie van het landgebruik in een zone die tijdens de middeleeuwen nog extra muros lag. De proefput situeert zich in een omgeving die volgens het bureauonderzoek weinig historische verstoring heeft gekend.
- WP5 richt zich in de eerste plaats op de vroegmoderne stadsversterking. Het biedt ook kans op de evaluatie van het landgebruik in een zone die tijdens de middeleeuwen nog extra muros lag. De proefput situeert zich in een omgeving die volgens het bureauonderzoek weinig historische verstoring heeft gekend.

De grond wordt gescheiden afgegraven en gescheiden bewaard naast de sleuf of put. Het dichten gebeurt volgens de originele bodemopbouw zodat de draagkracht van de bodem minstens gelijk is aan de draagkracht voorafgaand aan de start van het veldwerk.

Het hierboven beschreven proefputtenplan is opgemaakt op basis van de bureaustudie en gaat uit van een ideale onderzoekssituatie. Zo is er geen rekening gehouden met de aanwezigheid van eventuele gas- en waterleidingen, riolering of andere nutsinstallaties. Het plan is dan ook indicatief. Wijzigingen aan het plan worden gemotiveerd in het verslag van resultaten van het onderzoek.

3.4. Criteria bereiken onderzoeksdoel

Het onderzoeksdoel wordt bereikt wanneer de onderzoeksvragen in de mate van het mogelijke beantwoord te worden.

3.5 Gewenste competenties

De dagelijkse uitvoering van de opgraving ligt in handen van:

- 1 archeoloog-veldwerkleider: hij/zij dient heeft minstens 240 werkdagen opgravingservaring, waarvan minstens 60 op sites met complexe stratigrafie
- 1 assistent-archeoloog: hij/zij heeft minstens 120 werkdagen opgravingservaring. Indien de densiteit van de sporen hoog is en extra mankracht nodig is, kunnen de veldwerkleider en de assistent-archeoloog bijgestaan worden door veldtechnici zonder diplomaveren.

Bij het onderzoek wordt tevens een aardkundige betrokken die instaat voor het onderzoeken, interpreteren, en registreren van de aardkundige aspecten van het archeologisch onderzoek. De duur en frequentie van de inzet hangt af van de vastgestelde bodemprofielen en de aangetroffen archeologische vindplaatsen.

Om het archeologisch vondstmateriaal kwaliteitsvol te behandelen en te bewaren wordt beroep gedaan op een conservator. De conservator coördineert het geheel van conservatiehandelingen die binnen het onderzoek gesteld worden. Indien nodig komt de conservator ter plaatste voor advies of gespecialiseerde handelingen. De conservator heeft ervaring met de behandeling van aardewerk en metaalvondsten uit verschillende periodes. Indien bij het onderzoek van het vondstenensemble specialistische kennis vereist is, wordt een materiaaldeskundige betrokken bij het onderzoek. Dit kan zowel tijdens het veldwerk als tijdens de verwerking.

3.6. deponering

Data en vondsten, maw het archeologisch ensemble is eigendom van de opdrachtgever. Na onderzoek kan dit ensemble in overleg met de opdrachtgever opgenomen worden door een erkend erfgoeddepot in deze de Zwarte Doos (Dulle-Grietlaan 12, 9050 Gentbrugge). Indien nodig kan een ander depot worden gezocht of kan een afspraak worden gemaakt met het uitvoerende archeologische bedrijf met betrekking tot de opslag van het archeologische ensemble.

3.7. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn geen voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Potentieel vervolgtraject na archeologisch vooronderzoek

Na afronden van het hierboven beschreven archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem zijn verschillende vervolgstappen mogelijk. In sommige gevallen zal geen verdere actie nodig zijn omdat er geen archeologisch erfgoed aanwezig is, omdat het aanwezige erfgoed onvoldoende kennispotentieel bevat, of omdat de werken het aanwezige bodemarchief niet zullen schaden. In andere gevallen is behoud van de archeologische site mogelijk, bijvoorbeeld door aangepaste bouwplannen of uitvoeringswijze. Wanneer dat echter niet kan, zal een opgraving moeten volgen¹.

¹ Meer info: <https://www.vlaanderen.be/publicaties/archeologieregelgeving-voor-bouwheren-verkavelaars-en-ontwikkelaars>